

ФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© В.В. Овчарук, О.О. Макарчук, 2014

У зв'язку із глобалізацією економічних процесів в Україні особливої актуальності для нашої країни набуває підвищення конкурентоспроможності економіки за рахунок утворення різного роду організаційних утворень як на державному, так і на регіональному рівнях.

Серед великої кількості різних теорій формування і підвищення конкурентоспроможності найпоширенішою є теорія кластерного розвитку.

Багато українських вчених займаються проблемою кластерів, як теоретичною основою заснування кластерів в Україні, так і практичною складовою існування такої багатофункціональної системи, як кластер. Проте досі відсутнє єдине та загальновизнане визначення кластеру і кожен трактує його по-своєму.

Серед безлічі ідей і концепцій, що розкривають підходи до формування кластерів, найбільш значущими є роботи Майкла Портера «Конкуренція» і «Міжнародна конкуренція». Його теорію можна назвати загальновизнаною концепцією формування кластерів. Кластерна модель за Портером є інструментом підвищення конкурентоспроможності економіки регіону або країни в цілому.

За визначенням М. Портера, кластер є сконцентрованою за географічною ознакою системою взаємопов'язаних фірм і організацій, значущість яких як цілого перевищує просту суму складових [1].

Високий рівень національної конкурентоспроможності базується насамперед завдяки конкурентним перевагам окремих кластерів у країні. Адже висока конкурентоспроможність певного підприємства поширюється ще й на оточуюче середовище, тобто на інші підприємства, постачальників, споживачів тощо. Тобто між складовими середовища відбувається взаємообмін конкурентними перевагами і таким чином утворюються кластери, у межах яких здійснюється позитивний вплив на подальше зростання конкурентоспроможності усіх його складових.

На думку І.С. Ферової, кластер є групою географічних локалізованих взаємозв'язаних компаній, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих виробничих послуг, інфраструктури, науково-дослідних центрів, ВНЗ та інших організацій, які взаємодоповнюють одна одну в досягненні конкретного господарського ефекту та підсилюють конкурентні переваги окремих компаній і, отже, кластера в цілому [2].

І.С. Ферова робить висновок, що однією з ознак промислового кластера у загальній моделі виробничо-коопераційних та інших взаємодій суб'єктів господарювання є принцип територіальної локалізації.

В теорії конкурентоспроможності важливе значення належить промисловим кластерам. Адже діяльність їх елементів істотно впливає на конкурентоспроможність як самого підприємства та його товарів, послуг, так і цілих регіонів.

Формування промислових кластерів є потужним інструментом для стимулювання регіонального розвитку, оскільки сприяє збільшенню зайнятості, відрахувань у бюджети різних рівнів, підвищенню оплати праці, зростанню продуктивності, підвищенню рівня інноваційних розробок, залученню інвестицій, ширшому доступу до нових стратегічних ринків збуту, зниженню транзакційних витрат, налагодженню системи постачання, більшій гнучкості у спільній діяльності тощо. Це забезпечує зростання конкурентоспроможності окремо кожного учасника кластера та загальну колективну ефективність тощо.

Можна виділити такі важливі чинники, що забезпечують ефективність формування кластерів для зростання конкурентоспроможності: наявність підприємства-лідера; територіальний розподіл підприємств; домінуюче значення господарських зв'язків між підприємствами; близькість до ринків, що є найважливішою характеристикою діючих кластерів; наявність спеціалізованої робочої сили; конкуренція, кооперація та співпраця; наявність транспортних шляхів, населених пунктів і необхідних

комунікацій; підпорядкування діяльності кластерів розвитку інноваційних процесів; активний розвиток інноваційного партнерства; відкритість і доступність природно-сировинної бази тощо.

Кластери сприяють покращенню економіки на певній території тому, що дозволяють якнайповніше врахувати і використати природні, історичні особливості, технічний та кадровий потенціал регіонів [3]. Вони усувають негативні явища, що пов'язані із високим ступенем нерівномірності соціально-економічного розвитку територій, існуванням регіонів у ізоляції один від одного, низьким рівнем результативності впровадження стратегії регіонального розвитку [4].

У сучасних ринкових умовах господарювання високий рівень конкурентоспроможності національних підприємств досягається шляхом активізації інноваційних процесів. Цей процес відбувається більш ефективно у домінуючих національних кластерах і поширення інновацій за межі цих кластерів приводить до підвищення загальної конкурентоспроможності національної економіки.

Роль кластерів у інтенсифікації інноваційних процесів економіки полягає у тому, що кластерний підхід до розвитку інноваційного середовища ґрунтується на формуванні у межах регіональної інноваційної політики сприятливого інноваційного мікроклімату регіону, який забезпечує здатність оперативного реагування на зміни внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури як окремих регіонів, так і країни в цілому. Це забезпечує здатність здійснювати швидку адаптацію до умов середовища за рахунок засобів інноваційної політики завдяки особливій організаційній структурі [5].

Промислові кластери є реальним механізмом досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємств на певній території. Таким чином, промислова політика має бути спрямована на зростання конкурентних переваг, а кластерна політика є визначеним механізмом щодо реалізації стратегічних цілей регіону.

Кластерна теорія зростання конкурентоспроможності здатна змінити зміст державної промислової політики. При цьому діяльність державних органів влади повинна бути спрямована на розвиток взаємодії та взаємостосунків між сферами, галузями, підприємствами країни, а не на підтримку окремих елементів. Тобто необхідно розвивати взаємозв'язки між між постачальниками і споживачами, між кінцевими споживачами і виробниками, між самими виробниками і урядовими інститутами тощо.

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – Спб.: Вільямс, 2000. – 494 с. 2. Ферова И.С. Кластерные принципы организации производственного взаимодействия / И.С. Ферова // Экономические проблемы и решения. – 2004. – № 2. – 196 с. 3. Зубкова К.Ю. Проблемы статистического анализа экономической деятельности кластерных объединений / К.Ю. Зубкова // Проблемы обліку, контролю та аналізу в економіці України : тези доповідей V Студентської наукової конференції (зі статусом міжнародної), Львів, 18–19 жовтня 2012 року / Національний університет "Львівська політехніка", Інститут економіки і менеджменту, Кафедра обліку та аналізу. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – Частина 2. – 235 с. 4. Білега О.В. Розвиток та принципи функціонування інноваційних промислових кластерів в економіці регіону та держави / О.В. Білега// Економіка и управление № 5 - 2011.- 268 с. 5. Овчарук В.В. Конкурентоспроможність регіону в умовах кластеризації національної економіки: сутність та інструментарій оцінювання: [монографія] / В.В. Овчарук, О.О. Маслак, К.О. Дорошкевич. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 220 с.